

Salezián Anton Hlinka, Hlas Ameriky a ŠtB

Beáta Katrebová Blehová

4. marca 2022 ✚ *História*

Zdroj: picryl.com

Rímskokatolícky kňaz, salezián, publicista, teológ, filozof, dopisovateľ a rozhlasový redaktor strávil väčšiu časť svojho zaujímavého života v exile. Napriek tomu zostal v pevnom spojení so Slovenskom a najmä v 80. rokoch minulého storočia sa jeho náboženské relácie v rámci rozhlasovej externej stanice federálnej vlády USA *Hlas Ameriky* stali azda najpočúvanejšími.

Relácie, v ktorých poukazoval na prenasledovanie Cirkvi a veriacich na Slovensku, sa postupne stali „advokátúrou“ režimom prenasledovaných katolíkov. Popri tom bol významným exilovým činiteľom, autorom početných náboženských a dokumentačných publikácií mapujúcich perzekúcie komunistického režimu v období tzv. normalizácie. Mal veľký podiel na pašovaní náboženskej literatúry cez železnú oponu. Zároveň pôsobil v radoch *Svetového kongresu Slovákov*. V jeho zastúpení sa v roku 1986 zúčastnil kontrolnej konferencie v rámci Helsinského procesu vo Viedni, kde zorganizoval tlačovú konferenciu o porušovaní ľudských a náboženských práv na Slovensku, ktorá mala veľký ohlas v zahraničnej tlači. V auguste 1991 sa po dlhých rokoch v exile vrátil na Slovensko.

Zahraničné vysielanie na Slovensko v období studenej vojny, ktoré významne prispievalo k oslabovaniu komunistickej propagandy, sa začalo utvárať hneď v prvých rokoch po skončení druhej svetovej vojny. Medzi najznámejšie patrí nepochybne slovenské vysielanie *Rádia Vatikán*, ktoré začalo v roku 1949 a bolo jedným z najpočúvanejších. Prvé povojnové zahraničné vysielanie na Slovensko pod názvom *Hlas Slovenskej republiky* alebo *Vysielač Barcelona* sa začalo 15. apríla 1947 v deň vyhlásenia rozsudku smrti nad prezidentom Jozefom Tisom. Vysielanie trvalo približne do začiatku júla 1947, keď jeho hlavný organizátor Ferdinand Ďurčanský odplával na zaoceánskej lodi z Neapolu do Argentíny. Medzi menej známe patrí slovenské vysielanie *Talianskeho štátneho rozhlasu*, ktoré začalo v roku 1949 a na čele ktorého stál Koloman Murgaš.

Oveľa známejší je naopak *Vysielač Biela légia*, ktorý s prestávkami prinášal necenzurované správy v rokoch 1950 – 1955 z rakúskeho územia na Slovensko pod vedením Jozefa Vicena, zakladateľa protikomunistického hnutia odporu *Biela légia* a katolíckeho kňaza Karola Šumichrasta. Od konca

novembra 1949 vysielala samostatná slovenská redakcia v rámci *Španielskeho štátneho rozhlasu*, ktorú až do svojej smrti v roku 1969 viedol slovenský diplomat Jozef Cieker. Dňa 1. mája 1951 začalo z Mníchova česko-slovenské vysielanie *Rádia Slobodná Európa*. V západnom Nemecku pôsobili okrem československej redakcie *Rádia Slobodná Európa* aj slovenské vysielania v medzinárodnom rozhlase *Deutsche Welle* pod vedením Krištofa Greinera a podobne *Deutschlandfunk*. Vo Veľkej Británii od roku 1952 vysielalo *Zahraničné vysielanie BBC* v nepravidelných intervaloch aj po slovensky, od roku 1956 prebiehali vysielania v pravidelných pätnásťminútových denných reláciách.

Don Anton Hlinka v rozhovore s novinárom Gabom Zelenayom a kardinálom Jánom Chryzostomom Korcom, SJ

zdroj: archív JK

V rokoch 1945 – 1991 v slovenčine vysielal aj *Kanadský zahraničný rozhlas*. Väčšina z vyššie uvedených rozhlasových staníc zriadila od začiatku samostatné slovenské redakcie, rešpektujúc tak národný princíp a právo na samourčenie Slovákov. Neplatilo to však o *Rádiu Slobodná Európa* a rovnako ani o *Hlase Ameriky*, v ktorých existovali len jednotné československé redakcie. Vláda USA striktne obhajovala existenciu československého štátu, ktorý považovala takpovediac za dieťa americkej liberálnej demokracie a aj keď bola ochotná uznať právo na samourčenie pre národy Sovietskeho zväzu (Ukrajina, pobaltské štáty, štáty Kaukazu), v prípade Slovákov to neplatilo alebo len čiastočne.

Jednou z prvých relácií Antona Hlinku na vlnách *Hlasu Ameriky* bola hladovka seminaristov Rímskokatolíckej bohosloveckej fakulty sv. Cyrila a Metoda v Bratislave v októbri 1980. Dvojdňovú hladovku bratislavskí seminaristi držali na protest proti kolaborantskému kňazskému hnutiu *Pacem in Terris*. Následne po niekoľkomesačnom vyšetrowaní Štátnou bezpečnosťou boli zo štúdia teológie vylúčení jedenásti seminaristi. Hlinka v relácii z marca 1981 informoval o liste bavorského ministra školstva, ktorý zaslal generálnemu riaditeľstvu UNESCO v Paríži.

Bavorský minister v liste protestoval proti vylúčeniu seminaristov a zdôraznil, že zásah slovenských úradov bol závažným priestupkom proti ľudskému právu na slobodu slova a porušením medzinárodných zmlúv, ktoré socialistické Československo podpísalo. Hlinka reláciu ukončil nasledovne: „*Katolícka Cirkev na Slovensku nemá nijakých možností postaviť sa na obranu svojich najvlastnejších práv a odpovedať proti násilným zásahom do jej vnútorných záležitostí. Preto je úlohou celého kresťanského sveta, aby protestnými listami odpovedali na opatrenia ministerstva kultúry a obrátili sa na prezidenta republiky s prosbou o znovuprijatie vylúčených študentov.*“

Páter Hlinka pôsobil v *Hlase Ameriky* v reláciách s názvom *Živá Cirkev* do polovice roka 1990. Za jedno celé desaťročie napísal a odvysielal úctyhodné množstvo reportáží, článkov, rozhovorov, náboženských úvah či biografických črt. Prednostne sa venoval perzekúciám katolíkov na Slovensku. Informoval o dodnes nevyjasnenej, brutálnej vražde kňaza Přemysla Coufala, ktorú označil za typický príklad eliminácie nepohodlných kňazov. Referoval o politických procesoch proti duchovným a katolíckym laikom, ako napríklad procesy s Antonom Zlatohlavým, Günterom Rompfom, Štefanom Javorským, Gabrielom Povalom, Helenou Gondovou, Františkom Novajovským. Boli odsúdení v rokoch 1981 – 1982 za svedectvo viery.

Zdroj: wikimedia commons

Podrobne vysielal o vyšetrovacích metódach Štátnej bezpečnosti. Analyzoval niektoré trestné paragrafy a ponúkal návody na účinnú ochranu pred vyšetrovaním. V druhej polovici 80. rokov v reláciách dokumentoval nárast náboženského odporu vo forme pútí, samizdatov, aktivizácie katolíckeho disentu, zdôrazňoval úlohu pápeža Jána Pavla II. a podrobne sa venoval jeho tretej návšteve Poľska v roku 1987 a jej dopadu na slovenských katolíkov.

Informoval o perzekúciách režimu v oblasti náboženstva, o šikanovaní žiakov a rodičov pri prihlasovaní na vyučovanie náboženstva, habaní náboženskej literatúry, o beštiálnej vražde farára v Borovciach Štefana Poláka, ktorému venoval niekoľko relácií. Veľkú časť vysielacieho priestoru poskytol najväčšiemu protikomunistickému vystúpeniu na Slovensku v období tzv. normalizácie, *Sviečkovej manifestácii*. Posledné Hlinkove relácie sú z jari 1990 a informujú o udalosti, ktorú symbolicky možno považovať za definitívnu bodku za proticirkevnými a protináboženskými represiami československého komunistického režimu – návšteve Jána Pavla II. na Slovensku v apríli 1990.

Už ako mladý exulant sa dostal do hľadáčika československej Štátnej bezpečnosti, ktorá na neho založila niekoľko zväzkov. Prvým bol agentúrno-pozorovací zväzok založený začiatkom roka 1955 Okresným oddelením ministerstva vnútra v Považskej Bystrici z dôvodu jeho úteku z Pomocného technického práporu v Strašiciach. Hlinkovi sa útek podaril v máji 1951. Následne emigroval do Talianska, kde dokončil teologické štúdiá.

V období od decembra 1975 do februára 1979 bol na pátra Hlinku Krajskou správou ŠtB v Banskej Bystrici vedený spis preverovanej osoby pod krycím menom „SALEZIÁN“. Dôvodom zavedenia spisu bolo podozrenie z „protištátnej činnosti“ v emigrácii. Konkrétne malo ísť o kontaktovanie a rozhovory s turistami z Československa počas zájazdov v západnom Nemecku. ŠtB tiež potrebovala zistiť, aké kontakty páter Hlinka udržoval so Slovenskom. V októbri 1978 bol vypracovaný návrh na odňatie československého štátneho občianstva s odôvodnením: „*A. Hlinka poškodzuje československé štátne záujmy v cudzine, nezákonne opustil ČSSR, nadobudol štátne občianstvo NSR a je v službách*

organizácie, ktorá je svojou činnosťou zameraná proti štátnemu zriadeniu ČSSR.“

Tou organizáciou bol *Svetový kongres Slovákov*. Československé štátne občianstvo mu bolo odňaté 5. apríla 1979. V tom čase už bol osobnosťou známou z vysielania zahraničných rozhlasových staníc (pôsobil v *Rádiu Slobodná Európa*), pričom sa mu podarilo vybudovať na Slovensku sieť spolupracovníkov, ktorí mu pomáhali pri prenášaní náboženskej literatúry a obstarávaní informácií o náboženskom útlaku.

Onedlho si pripomenieme jedenáste výročie jeho úmrtia. Zomrel 26. marca 2011 v Trenčíne po dlhšej ťažkej chorobe.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/salezian-anton-hlinka-hlas-ameriky-a-stb/>